

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 17. aprila 1867.

Gospodarske stvari.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

Uvod.

Ni ga poljskega sadú, kateri bi rodil tako drag plod, kakor sladkorna pésa. Sploh je dognana stvar, koliko pésa koristi kmečkemu gospodarstvu. To so pametni kmetovalniki in učitelji tako obširno dokazali ter razložili, da ne trebé o tem več govoriti.

Pésa posebno koristi na dve strani:

I. Zboljšava zemljo. Zemlja se ne boljša samo z močnim gnojem, ampak tudi še posebno s tem, da se globoko in pridno obdeluje; da se ji odpravlja škodljivi plevél, ter da se pametno na njej vrsté sadovi in sétve. Sladkorna pésa posebno zahteva, da je treba paziti na vsa ta pravila umnega kmetovanja.

Torej vidimo, da po tistih krajih, koder se pametno sadi sladkorna pésa, kmetijstvo napreduje in cvete, ter da zemlja daje mnogo mnogo več pridelka. Sladkorna pesa torej tudi

II. množi bogastvo.

Manjkanje novcev (denarjev) veliko kvaro dela vsacemu gospodarstvu. Ta kvara je posebno velika tam, ker uboštvo brani, da se zemlja toliko ne krepčá, kolikor potrebuje, da more obilo roditi. Kader to nastane, mora pešati bogastvo vsacega naroda.

Pridelovanje sladkorne pese novce dvojno množi; prvič, kakor je že bilo rečeno, s tem, ker potlej mnogo obilnejše rodi zemlja, ktera torej dobí tudi večo vrednost, ker se njena cena sodi po tem, kolikor daje pridelka; drugič s tem, da našim kmetovalcem daje nov sadež, iz kterega bode zmerom gotov denar.

Cena, po kateri se pésinó seme sploh prodaja, in ktero smo posebno mi trdno postavili, da bi ljudjé dobili veselje do te koristne stvari, mora gotovo imeti ta nasledek, da se sladkorna pesa po prvih poskušnjah začne pri nas močno in navadno saditi, kakor vsaka druga poljščina.

Ako se to zgodí, potem bode tudi po Kranjskem kmetovanje v zvezi z obrtnijstvom.

Neovršni dokazi in znanstvene preiskave potrjujejo, da kmetijstvo nikoli ne pride do najviše stopinje, ako ni zvezano z obrtnijstvom.

Menimo torej, da je naše obrtnijsko početje v Ljubljani samo veriga velicega lanca (ketine), ki bode objemal vse gospodarje, kateri kaj premišljajo ter si želé pomagati.

Sledeči spis uči, kar je mogoče na kratko, vse poglavitne stvari, katerih se je treba držati pri sladkorni pési. Namen je samo ta, da bi se ljudjé te pése poprijeli vsaj poskušáje. Kdor želí kaj več zvedeti, najde

nauk v obširnih knjigah, ktere razlagajo, v kacem razmerji je pridelovanje sladkorne pése k obrtu in kmetijstvu. Zanašamo se, da ta spisek doseže svoj namen.

Sinova Avgusta Tschinkela.

Splošna pravila,

po kateri se je ravnati pri obdelovanji sladkorne pese.

Pri sladkorni pési je trebé na to-le paziti:

- a) da se ji dá pripravna in močna zemlja;
- b) da se zemlja globoko obdeluje;
- c) da se vsadí nezmešano seme najboljše sladkorne pése;
- č) da se začne zgodaj saditi;
- d) da se zemlja zgodaj pridno učisti ter večkrat pre-
rahljá.

(Dal. prih.)

Praktična past.

Škodo, ktero miši in podgane napravljajo gospodarju, je velika. Ne požro in pomažejo mu le samo žita v kaštah ali v žitnih hranilnicah, ampak tudi pod zemljo delajo poti, ktere včasih veliko stroškov stanejo.

Ker se pa te gospodarstvu zeló škodljive živali hitro množé, treba je kmalu vjeti jih in vničiti.

Preumetno izdelane pasti niso prav za rabo.

S strupom, mišico ali fosforom podgane moriti, ni vselej varno, ker v take kraje navadno tudi kokoši in mačke pridejo, in če povzijejo strup, pogine tudi ta žival.

Prav koristno past si gospodar lahko sam napravi in sicer tako-le:

Postavi kake 3 čevlje visok sodček na prostor, kamor podgane najbolj zahajajo. Zgornji del odprtega sodčeka ovij in preveži s pôló debelega papirja. Na papir položi vabo iz testa, drobno razsekanega mesa, ali slanine in kaj tacega. K sodcu pristavi kako diljo, da morejo živalice povoljno gori in doli se sprehajati. Prvo noč se navadno nobena ne prikaže; drugo, tretjo noč prihajajo druga za drugo, ter žró od vabe, ki je na papirji nastavljena.

Ko zapaziš, da so podgane začele hoditi na papir, ki je na mestu zgornjega dna sodčkovega, vlij v sodček kakih 8 palcev visoko vode, postavi v sredo sodca zidarsk cegel navpik, ter priveži nazaj papir in ga v sredi na križ + prereži.

Prva podgana, ko pride, da bi se nasitila, pade v sodec ter skače po vodi, dokler se ne reši na cegel, ki v sredi sodca stoji, okoli njega pa voda.

Kmalu pride druga podgana, ki se ji ravno tako godí kot prvi; išče suhega mesta ter ne dobí družega kot cegel. Podgani se preganjate na opeki (ceglu), da

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 24. aprila 1867.

Gospodarske stvari.

Za povzdigo sadjereje.

C. k. ministerstvo za kupčijstvo in narodno gospodarstvo je lani vsem kmetijskim družbam razposlalo statističen izkazek, koliko je sadnega drevja zasaženega po Českem, in s tem je željo izreklo, naj bi tudi po drugih deželah našega cesarstva se taki izkazki napravljali, da se zmiraj vé, koliko sadnega drevja saj po priliki je po deželi zasajenega, koliko izmed tega ga je v drevesnicah, ki jih imajo ljudske šole v poduk mladini, koliko ga je drugod na vrtih, na pašnikih itd. Ako se taki izkazki vsako leto narejajo, se po njih izvé: ali sadjereja napreduje ali ne, in v katerih krajih ne; tako pa se morejo potem pomočki iskati pa tudi najti za njen pospeh.

To isto pot je nastopila c. kr. deželna vlada tudi na Kranjskem in c. kr. okrajnim gosposkam ukazala, naj po dobljenem formularu napravijo za svoj okraj tak izkazek (ausweis). Kmetijska družba pa je bila naprošena, naj je pri tem delu po podružnicah svojih na pomoč okrajnim gosposkam. Kranjska kmetijska družba je 29. sušca vse podružnice naprosila, naj podpirajo koristno to delovanje, ker potrebno je res to, da vemo število drevja, ki ga imamo v svoji deželi. Ako število to narašča, veselo znamenje je, da sadjereja napreduje; ako število pada, znamenje je žalostno, da gré rakovo pot. Gotovo je to, da vsak dober gospodar vé, koliko ima živine, koliko oralov zemlje, pa tudi koliko sadnih dreves, če tudi prav do enega, vendar saj po priliki. Tako mikavno je gotovo tudi vedeti, koliko sadnega drevja je v tej ali uni vasi, — koliko v tej ali uni soseski, in prav tako tudi v celi deželi.

Vemo sicer, da se bojo pa zopet nekteri naših posestnikov bali gosposki naznaniti število sadnih svojih dreves, češ, da pride le nov davek čez nje. Če tudi je res, da se po vseh kotih išče, kako bi se naredilo po davkih več dohodkov državni kasi, vendar je pa tudi to gotovo, da pri tem številjenji dreves vlada nima in ne more imeti kakega davkovskega namena, ampak da je namen ta prav pošten, le napredku sadjereje namenjen. Gotovo je to sramota, ako se ne ve: koliko (saj po priliki) je v vsaki deželi sadnega drevja zasajenega.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Dalje.)

Zemlja.

Da sladkorna pesa dobro rodi, temu je prva potreba:

a) pripravna zemlja.

Izkušnje učé, da je za péso najboljša peščéna, ilovčasta, ápnata zemlja, torej taka zemlja, ktera se sploh imenuje, da je dobra, mehka, voljna in vrlo obdelovana; prstí mora biti vsaj 1 do 1½ črevelj na globoko;

b) pripravna tla pod površno prstjó.

Tla pod prstjó ne smejo biti tolsta ilovica, ktera nič skóz-se ne pušča; ne smejo se prepozno ugreti, niti ne smejo preveč v sé piti, ako je prst na njih tenka;

c) zemlja se mora globoko zorati že za tist sad, ki je bil pred péso na njivi, in prst se mora dovolj izrahljati.

Ako za sad, kateri je bil pred peso, zemlja ni dovolj globoko udelana, takrat je dobro, če se dve leti zaporedoma pesa vsadí na isto njivo, ktero je treba vsako leto, če je mogoče jeseni, malo pognojiti z gnojem, ki je dobro udelan.

Gnoj, ter za katerim sadom naj se sadí pésa.

Dober gnoj dela, da zemlja več in boljši sad rodi.

Razen navadnega hlevskega gnoja je pripraven in tudi povsod lahko dobiti: pepél od drv in kosténa moka. Kosténa moka je posebno dobra, če se ji primeša žveplene in sólne kisline.

Hlevski gnoj ima v sebi menj ali več skoraj vse reči, katerih potrebuje sladkorna pésa. Ker pa je v pési največ kálíja in fosforsche kisline, pepel pa tudi ima jako dosti kalíja, in kosténa moka jako dosti fosforsche kisline, lahko vidimo, da sta za sladkorno péso ta dva najboljše gnojilo. Posebno dobro služita, če se primešata navadnemu in tistemu gnoju, ki se zmešan na kupih pripravlja (kompostu).

Se le zdaj po njivi potrošen in tudi tak gnoj, ki ima v sebi dosti amonijaka ali drugih reči, ktere sadež naglo kvišku ženó, kakoršen je na pr. konjski in ovéji gnoj, redí veliko nát (perje), toda pésa po njem ne dobí zadosti sladkorja, torej se ga je zeló ali popolnoma ogibati.

Ne more se povedati nič gotovega, povsod in za vselej veljavnega, za katerim sadom bi pésa najbolje rodíla; vendar kmetijske izkušnje vseh dežel za trdno učé, da ima mnogo več sladkorja v sebi taka pesa, ktera se sadí za enoletnim sadom, kakor taka, ktera pride na sam gnoj.

Pred péso je priporočati, da pride na njivo tak sadež, kateri zemljo zánjo najbolj pripravi, to je, kateri jo od plevéla najbolj usnaži ter prst najbolj zrahljá, da se potem lahko obdeluje. Taki sadeži so posebno: bob, grah, grášica, zmésno žito, zelena živinska piča; samo večna (lucernska) in turška detelja ni dobra. Tudi rž je koristna; za njó je pésa posebno dobra.

Zelena živinska krma se navadno zgodaj kosí, kar

je dobro, ker se plevél s tem pokončá, predno mu dozori seme. Če se potlej zgodaj orje, plug poreže vse korenike plevélu, kateri potem več ne škoduje, ampak mora celó sam ostati njivi za gnoj.

Ker sadeži, ktere smo poprej imenovali, zemlji delajo senco in pokrov, kader je vročina ali mokrota (dež in rosa), zato ostaja prst zmerom lepo rahla, in na njej prihodnje leto rodi dobra pésa, pa tudi plevéla dosti ne ostane.

Kako je sladkorni pési zemljo pripraviti.

Sladkorna pesa ima to lastnost, da vso svojo korenino zasadí v zemljo. Naj se ji torej pri tem delu pomaga s tem, da se ji njiva globoko prekoplje ali preorje; potem bode mnogo lepša in boljša.

Orje naj se vsaj po 12 palcev globoko; toda boljše je še globokejše orati, kajti vsaka zél, vsak sadež lepše raste, obilnejše rodi, ako mu pametno obdelovanje in gnoj naklonita več rodovitne prsti. Tega ni pozabiti; zatorej naj bode plug dober, tak, da globoko orje. Koder je kmetovanje že jako napredovalo, ondod imajo samo take pluge. Zemlja naj se prvič globoko zorje pozno jeseni, in strnišče, ako ga je na njivi, naj se podorje; potem se od mraza tla razrahljajo in uležé, pa tudi jih pokrepčá zrak, ki ima v sebi dosti reči, ktere zemljo redé in razprhávjajo.

Spomladi se drugič orje; potem se njive precej skrbno uravnajo, in sicer z dobro brano ali z motikami, pa tudi z valom, najboljšje je s takim, da ga človek lahko sam vláči.

Kdaj je péso saditi.

Trebé je péso zgodaj saditi, da se poprej zredi. Ako bi se počakalo gorkejšega časa, zemlja že zgubi zimsko mokroto, ktera je zeló potrebna, da séme povsod enako kalí. Seme, ktero se sadí v suha tla, slabo raste. Držati se je torej teh pravil:

Ako se zemlja pési obdeluje, ko je že gorkejšje vreme, ali ko je suh veter, takrat naj se tekój tist dan seme vsadí, da gotovo skalí.

Če seme dobro skalí in vzíde, nadejati se je tudi, da potem lepo obrodí.

Ne sadí se pésa povsod ob enem času, ampak kakor v tem ali ónem kraji prej ali pozneje s pomladi nastane gorkota, ter kakor ležé in kakoršne so njive, kamor ima priti seme.

Koder je pomladnja gorkota hitra ter zemlja in njena léža dobra, ondod naj se začne saditi v prvih dnevih malega travna (aprila), in v tem meseci naj se to delo tudi zvrší.

Po mrzlejših in globokejšje ležéčih krajih se sadí h koncu malega travna (aprila).

Kako je péso saditi.

Zrnje mora priti v jamice, ktere so po 14 dunajskih palcev na dolgo in široko druga od druge. Znamenje, kam ima priti jamica, delajo široke, nalašč za to narejene grablje, na kterih so zobje po 14 palcev na dvoje. Te grablje naj se najprvo vláčiijo po dolzem in potlej po vprek njive. Kjer se črte križajo, tam se naredé jámice.

Seme navadno sadé večí déčki (fantje) in dekleta. Toda treba je dobro paziti nanje, ker se lahko pripeti, da se po neskrbnosti preskoči kako mesto, kamor bi imela priti jamica, ali da se pozabi seme z zemljo pokriti.

Vsak, kdor sadí, ima po nekoliko sémena v pri-pásanem zastoru (firtohu) ali v ruhi, od koder z levico jemlje po 5 do 8 zrn, da poklada v jamice, ktere mora zvesto pokrivati s prstjo. Jamice, po 2 do poltretji

črevelj globoke, naj se delajo ali z desnico, ali pa, kar je mnogo boljše in pripravnejše, z motičico, ktero ima sadílec v desnici. Da bi se ne preskočilo nobeno znamenovano mesto, naj sadílec najprvo vsadí ter pokrije zrnje, in potem naj z nogo stopi na pokrito seme, predno ide dalje. To ima tudi to korist, da se mokrotna zemlja tekój prime semena, kar nekoliko dela odvzame valu, s kterim se mora njiva povsod enako povaliti precej, ko je obsajena.

Ker se pri nas debeljača (turšica) enako sadí, ne bode nikakoršne težave s péso, ako se tudi mora pri njenem sajenji paziti na več posebnih reči.

(Konec prihodnjič.)

Nekaj za vsakdanjo rabo.

„Mi smo sklenili obrniti se še enkrat do Svojega naroda.“ S temi besedami so svitli naš cesar 1. marca t. l. razpustili deželne zборе v Pragi, Brnu in Ljubljani, in zaukazali nove volitve. S tem so dobili slovanski narodi takraj Litave zopet nekoliko svoje osode v lastne roke. In zdaj ko so volitve končane, smemo ponosno reči, da so narodi dobro gospodarili s talentom, kterega jim je bil cesar izročil. Dasi ravno je vlada s svojimi privrženci, s plačanimi uradniki in gospodovanjaželnimi tujci, vse žile napenjala, da bi zadušila pravi glas in resnično voljo naroda, osramotila je stanovitnost našega ljudstva vse prizadevanje vladino: narod je govoril svojemu cesarju kakor je čutil in mislil, kakor je bil prepričan.

Res bil je pri volitvah hud boj. Al boj je bil narodu na korist, kajti videl je, da more stati na svojih nogah, da je kos oskrbljevati sam svoje zadeve, spoznal je z eno besedo: da je polnoleten. Pa Bog ne daj, da bi le pri spoznanji ostalo; to spoznanje naj nas timveč spodbuja, da bomo v prihodnje svoje reči res tudi sami oskrbovali, da bomo tudi sami za se delali.

Pa nam brž ko ne kdo poreče: Saj smo si izvolili poslancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam ti napravijo dobrih in pravičnih postav; vlada pa naj jih vestno spolnuje in izvršuje. — Ali, ljubi prijatelj, ne čutiš, kako močno dišé te besede zopet po tistej nesrečnej navadi, vsled ktere smo vselej in povsodi le vlado na pomoč klicali? Vlada pa to navado opazivša ni se dala dvakrat prositi. Zdela si je edino- in vse mogočna, menila je, da je ni sreče, kjer jej ni ona s svojimi ukazi, povelji, postavami odprla vrat. Tako je prišlo, da ni nekda človek drugega posla imel, kakor od ranega jutra do poznega večera zaukaze spolnovati; in gorjé mu, če jih ni spolnil! Ti zaukazi so do male pike določevali, kako se mora vsaki stan nositi, kaj sme kateri rokodelec delati, po čem sme živež kupovati in prodajati, koliko plačila se mora dajati delavcem in družinčetom; velevali so celó, kake jedi sméš kuhati in koliko gostov povabiti k krstu, ženitovanju ali pogrebu. Toliko postav tirjalo je tudi veliko uradnikov. Teh je narastlo nazadnje toliko, da se jim ni moglo več na prste gledati, in dasiravno so državo neizmerno veliko stali, so le redko kdaj to dosegli, za kar so bili namenjeni — za občni blagor. Pri takem ravnanju je naša država vedno bolj pešala. Narodi sami so to že dolgo čutili, prav očividno in tudi zunaj pokazalo se je to pri zadnjih dveh vojskah leta 1859 in 1866. Naš cesar spoznali so tudi sami, da tako se ne sme in ne more več gospodariti.

Z diplomom (pismom) od 20. oktobra 1860 oklicali so toraj za celo Avstrijo ustavo, to je, ustanovili so, da odsihmal nima v Avstrii nič več postava biti, česar ne

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. maja 1867.

Gospodarske stvari.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Dalje.)

Kako je péso prvič okopati in opléti.

Ako se hoče pridelati dosti lepe pese, naj se njive usnažijo plevéla in prst naj se prerahljá. To se dela z motikami, ki so po 5 palcev široke. Da začne seme tekój lepo rasti ter da se korenine potem zgodaj zredé, mora kmetovalec ta posel pridno in čisto opraviti. Dostokrat je samo v njegovi moči, da, ako se on ne ustraši ne truda ne stroškov, če je tudi letina slabšega vremena, pésa vendar lepo rodi, in da mu obilo povrne delo in stroške.

Torej naj se pésa okoplje ter z okôpom usnaži in opléve, kar je mogoče hitro, to je, kader je do dva palca visoka zrastle. Naj gré na njivo delavcev, kolikor more, da je posel hitreje zvršen.

Okopavanje pesi pokončá nevarni plevél, ter ji pomaga, da se poprej in bolj zredí.

Kako in kdaj je péso prepuliti in zopet okopavati.

Če kmetovalec pési pridno streže, naglo vidi, kako si potem lepo pomaga. Pésa iz vrlega semena dela precéj dobre šopičke. Ko bi ti šopički dalje časa ostali vkupe, tako kakor so bili vsajeni, po nepotrebem bi pili zemljo in branili bi rasti, debeléti in sladkor delati tisti korenini, ktera je odločena, da ima ostati na starem prostoru. Za to je treba nagle pomoči.

Jako škodljivo je, zavoljo živine čakati, da pésa veča zraste, predno se presadí, kajti korenina tiste pése, ktera ostane tam, kjer je bila, potem navadno boléha ter ne doraste, ker se je prepozno iznebila nepotrebne družbe.

Kakor se péсна nát (perje) lahko z rokó zatné — navadno, kader je po 3 palce visoka — naj se precej presadí. Delavec naj z levíco trdno prime največo péso, ter vse druge, kar jih je pognalo iz tiste jamice, naj populi z desnico, ter potlej zemljo zopet potlači nazaj k pesi, ktera ostane na starem prostoru. Kader se presaja v suši, naj presajevalec s kratkim, na konci suličastim (špičastim) lesom, predno peso puli, zemljo ob koreninah nekoliko razrahljá, ker drugače bi se potrgala sama nát, korenina bi pa ostala in spet ozelenéla.

Če ni pésa povsod izkalila, naj se posadí drugo seme, koder je treba, ali pa, kar je še boljše in koristnejše, naj se tjekaj posadé najmočnejše korene izpujljene pése.

Nekoliko dni potem, ko je pesa presajena, trebé zopet okopavati z motikami, s kakoršnimi prvič, namreč po 5 palcev širokimi. To delo naj se po dvakrat

ponavlja, tudi po trikrat, če je treba, dokler nát ne skrije njive.

Ker je zdaj pésa debelejša, kakor je bila prvič, naj se tudi globočje okopáva. To koristi, da boljše raste.

Če tudi je plevél že zatrt, vendar okopavaj, dokler je njivo videti iz péсне natí, zlasti kader suša dalje časa pritiska.

Dokazano je, da okopavanje redí péso.

Star prigovor uči, da pési motika daje rast in sladkor.

Okopavanje zemljo tako prerahljá, da je kakor goba, in da z láchka v se pije mokroto, posebno jutranjo roso, ktero mnoge, tanke péсне koreninice v slast posrkávajo. Rahljanje zemlji tudi pomaga, da v prsti, kamor lahko zahaja mokrota in solčna gorkota, razpadejo ter potem gnojé péso tudi tiste stvari, ktere do zdaj še niso bile do dobrega razperéle. Kdor ne verjame, kakšno korist pési rodi okopavanje, ta naj sam poskuša, in gotovo bode preverjen.

Kdaj je péso izkopati.

Navadno se začne sredi kimovca (septembra) pésa kopati. Poprej se tega dela ni lotiti, ker pésa največ sladkorja zredí velicega srpana (avgusta) in v začetku kimovca meseca.

Najboljše se koplje z loparji, kateri morajo biti železni, ter vsi podobni navadnim žitarskim loparjem, tedaj ne smejo na konci biti jeziku podobni.

Izruvano péso naj otroci snažijo prstí, in tesno pri polti naj ji z nožem odrezavajo nát.

Nát je dobra živini za krmo. Tudi ne škoduje, ako jo pustiš na njivi, da se podorje in takisto zemlji precej vrne nekoliko izgubljene moči.

Po Kranjskem je slaba navada, péso, dokler še raste, obíрати, da se nát živini daje. Veče nepameti je ni od te; kajti nobena reč pése bolj ne ustavlja, kakor če se ji nát obere. Premodri stvarnik ni nobene reči ustvaril, ne védi zakaj, vse ima svoje velike in važne vzroke. Vsi umni gospodarji, kateri sadé péso, povsod ostro skrbé in pazijo, da se ji ne vzame zavetje, ktero ima od narave (nature).

Če izkopane pése ne moreš precej z njive domú vzeti, pa če se je bati mraza, spravi jo na kupe, ki so zdolaj na štiri ogle narejeni in zgoraj zašiljeni (piramidasti), pa jo nekoliko palcev na debelo pokrij s prstjó, in tako se ti lepo ohrani čez vso zimo. Kopíca ne smé biti na tleh nad 5 črevljev široka, ne nad 4 črevlje visoka, a dolga naj bode, kolikor hoče. Pésa se večkrat vname, ako je kopíca predolga in preširoka. Kader pésa ostane vso zimo na kúpu, trebé večkrat pogledati, če morda ni začela kje goniti. Ako je bila mokra létina, posebno rada gnije.

(Konec prihodnjič.)

To so besede g. poslanca Wezika. Ker se tudi nam za skoraj obeta nova katasterska mera in cenitev, zato so Wezikove besede resnega prevdarka vredne, temveč, ker se iz sestavka g. finančnega direktorja pl. Felsenbrunn-a, ki ga je prinesla „Laibacherica“ 1. dan t. m., lahko posname, da namen nove mere je tudi ta, da pridejo v njo tista zemljišča, ki so se od zadnje mere kaj zboljšala, na pr. če se je iz hoste njiva, iz pašnika travnik napravil itd.

Gospod pl. Felsenbrunn trdi, da se po novi meri zemljiški davki najbrže ne bodo zmanjšali, ker če bi se tudi čisti dohodek nekterih parcel znižal, pa bi se pri drugih od zadnje mere zboljšanih zvišal.

Ako je pa temu tako, potlej se nove mere sploh nimamo kaj posebno veseliti.

Zastopniki kranjske dežele se že toliko let pogajajo za znižanje davkov. V ta namen so trdno dokazali, da je kranjska dežela v primeri z družimi, posebno v primeri s Koroško in Štajarsko preobložena, ker je bila katastralna cenitev na Kranjskem višja, nego v unih dveh deželah. Tega dokaza še nihče ni ovrigel. Ako tedaj po novi meri davki pri starem ostanejo, ostane v primeri tudi stara krivica. Saj se je gotovo tudi na Koroškem in Štajarskem od zadnje mere mnogo zemljišč premenilo in zboljšalo; zakaj bi moralo ravno Kranjsko prvo biti, kjer se zboljšanim zemljiščem davek poviša.

Na tanko je tedaj treba to reč premisliti in prevdariti, ali ne bi tudi kranjski poslanci g. Wezika v prihodnjem državnem zboru posnemali.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Konec.)

Kteri so pésní in njenega semena sovražniki.

Sladko péšno séme radi jedé ali objedajo nekaki mali črviči z dosti nogami; nektero létino, če je vreme zánje, njih je mnogo v zemlji. Časi jedé péso tudi črvjé navadnega hrošča (kebra); ti so še celó velicega travna (maja), rožnika (julija) nevarni koreninam. Tudi nekak rjav črv, ves podoben tistemu, ki se nahaja v moki, rad jé seme.

Da se pride tem sovražnikom v okom, kolikor je mogoče, ne smeš nikoli sè semenom skopovati, kader se sadí, da potlej ni trebé toliko dosájati; izpod 5 do 8 zrn naj nikdar ne pride v eno jamico. To je na eno orál [joh] (1600 štirj. sežnov) po 12 do 15 funtov.

Koliko je stroškov z obdelovanjem.

Po Kranjskem se navadno plačuje delavcu po 30 do 40 krajcarjev na dan. Po tej ceni pride za kopanje ali oránje, za poravnavanje prstí ali za vláko z brano, za valjénje z valom, za prekrižavanje z grabljami, za sajénje, za drugo valjénje z valom, za okopavanje in snaženje na eno orál (joh) po 16 do 20 gold. stroškov.

Koliko se pése pridela.

Kdor pesi streže, kakor smo mu tukaj razložili, tak je pridela, če je kolikaj létina, na eni oráli (na 1600 štirjaških sežnih) po 300 do 400 centov. Nektera leta se je pridela tudi več, ali to je samo časi, pa malokdaj.

Konec.

Zdaj še opominjamo, da je pri nas na prodaj cent pésnega semena po 50 do 55 krajcarjev; po taki ceni ga ni dobiti nikjer pod našim cesarjem. Kakor je bilo rečeno že v predgovoru, nam je samo do tega, da bi se kmetovalci pése poprijeli, in da bi jo saditi vsaj po-

skušati začeli. Kader se to zgodí, potem se pésa tudi pri nas povsod vdomačí, kajti že po prvih poskušnjah se mora preveriti vsak umni kmetovalec, da tudi v najboljši letini nobena druga poljščina ne obrodí toliko čistega dobička, kakor pésa, pa ko bi njene korenine tudi prodajal samo po 35 do 45 krajcarjev cent, kakor ima ceno po Ogerskem in Českem (Pemskem). Tudi bode videl, da pési slabo vreme menj škoduje, kakor kteremu koli družemu poljskemu sadu, in da je dobiček od nje vselej zagotovljen.

Ako ta ali ta kmetovalec, kteri se misli poprijeti pése, morda želí kako reč še bolj ter na tanko zvedeti, prosimo ga, naj se naravnost k nam obrne.

Tudi vselej lahko vsak sam pogleda, kako mi s péso delamo na svojem kmetovanji pri Ljubljani in na Razsupljem pri Šmárii.

Najboljše seme prodajemo v ta kúp, kolikor imamo sami stroškov ž njim (po 25 krajcarjev funt), samo da se nam potlej mora pridélana pésa dajati po tej ceni, kakor smo jo zgoraj imenovali.

O tej priliki opominjamo, da prodajemo posebno dobro

séme sladkornega korenja.

Korenje, kakoršno se prideluje po Kranjskem, ni dobro. Preverjeni smo, da bode že po prvi izkušnji prihodnjič zmerom naše seme sejál vsak kmetovalec.

Korenje iz našega semena je zeló prijetno in dobro za prikuho, pa tudi za živinsko pičo je dosti redilnejše, ker je boljšega plemena. Mi kupujemo zmerom korenje iz našega semena, ko nam bi ga kdo še toliko pripeljal, in plačujemo ga skoraj še enkrat draže, kakor tukajšnje navadno korenje, ki ni za našo rabo.

Živinozdravniške stvari.

Odgovor na vprašanje

o neznani bolezní telét.

„Novice“ so prejele sledeči dopis:

„Velikokrat ste, predrage „Novice“, svojim kmetijskim bralcem že svetovale prav, kadar ste bile za svet poprašane tudi o živinskih boleznih. Z zaupanjem se tedaj do Vas obrnem, da mi naznanite, kaj mi je storiti in kako si pomagati v teh-le primerljajih: Že kake dve leti imam pri reji mladih telet vedno nesrečo. Že 6 telet zaporedoma, ki sem jih za rejo bil odločil, mi je zbolelo tako, da sem jih moral zaklati. Zbolele so pa tako: Ene dni, predno popolnoma tele zbolí, rado ne jé, manj jé. Na tem se najpred spozná, da mu nekaj ni prav. Potem začne kvišku gledati, in čez nekaj časa je kakor bi bilo pijano in slepo. Tako bolna živina tudi pada; vrže jo, trese jo, da beca. Ko to mine, sopet nekoliko jé in pije, pri vsem tem pa vendar medlí, da jo je sama kost in koža in potem pogine. To hiranje trpí dle časa, kakih 4—5 mesecev, če se pred ne zakolje. Tako bolna zaklana živina je imela v možganih vodo. Druzega ni bilo nič najti, da bi se poznalo, da je živina bolna. Ta bolezen je bila pozimi in pri vseh teletih, ktere sem redil. Morebiti bi tudi drugi čas bila, pa telet ravno ni bilo za rejo. Povejte nam: kaj bi bilo storiti zoper to bolezen? In od kod izvira? Prosim lepo!

Odgovor. Bolezen, ki napada teleta Vaša, je navál krvi (Blutcongestion) v možgane, po kterem samem večkrat ponavljanem ali pa po nastalem tihotapnem vnetji (schleichende Entzündung) nastopi razliv vode (Wasserergiessung). Ker so možgani žlahen orgán, lahko razumete, da se prikažejo popisana druga znamenja bolezni, ki niso družega kakor nasledki zdraženih mož-